

Bogdan Petriceicu Hasdeu

Răzvan și Vidra

Poemă dramatică în cinci cînturi

„Mărirea deșartă și iubirea de arginți, acestea sunt nește neputinți iuți ale sufletului...”
(Mitrop. Teofil, *Cazania*, 1644)

Cântul I

Un rob pentru un galben

„In Moldova au cei mici despre cei mari acest obicei de pierdară județ, fără vină, și fără samă. Singuri cei mari judecători, singuri pârłși și singuri plinitori legii. Și de acest obicei Moldova nu scapă..”
(URECHE, sub anul 1561)

Fețele:

Răzvan, țigan dezrobit

Sbierea, boier bătrân

Tănase, cerșetor

Bașota, mare vâta

Dascălu

Tîrgoveața I

Tîrgoveața II

Tîrgoveața III

Tîrgoveața IV

Tîrgovețul I

Tîrgovețul II

Tîrgovețul III

Fata I

Fata II

Slujitorii de la vătăvie.

O piață în Iași, în fund o biserică, mai încoace o piatră, în laturi case.

TĂNASE

(șezând pe piatră)

Miluește-mă, jupîne! Dumnezeu va da 'nzecit
Sufletelor ce se 'ndură de-un sărman nenorocit!

SBIEREA

(oprindu-se în drum)

Cum? Ce spui? La sută mia? O camătă minunată!
De-ar fi astfel, toată starea-mi eu ți-aș da-o chiar îndată...
Să știi însă că dînd una, n'o mai vezi, n'o mai găsești...

TĂNASE

(sculându-se)

Miluește-mă, jupîne, cu ce singur socotești!
Ș'un bănuț o să-mi ajungă... Iată de trei zile 'n gură
N'am luat un pic de pîine, n'am avut o farmitură...

SBIEREA

De trei zile? Ce minciună!... Ș'apoi cine-i vinovat?
Pentru mine e tot una, de-ai mîncat sau n'ai mîncat...
Un bănuț! Cum nu! E lesne!... Bănișorii nu s'aruncă,

Decît cerșitor, mai bine ia toporul și la muncă.

(Răzvan se arată în fund și se oprește din dosul lui Sbierea.)

TĂNASE

Vai, jupîne! vai, jupîne!... Nu cerșește un Român,
Nu cerșește cît mai are un pai de nădejde 'n sîn!
Nici eu nu cerșeam, jupîne, pe cînd aveam vitișoare,
Ș'un pămînt cît trage plugul, ș'o prispuliță la soare;
Dar vecinii, din rea pizmă, la judecată m'au tras,
Ș'acum iată-mă-s, jupîne, gol pe poduri am rămas!...
Copilașii plîng de foame...

SBIEREA

Copilașii!... Vrea să zică
Tu ești un nebun de frunte! După ce n'ai chiar nimică,
Te mai apuci de prăsilă... Auzi! Îi trebui copii!
Un neam de netoți... Dă-mi pace! Ducă-se pe la pustii!

TĂNASE

(așezîndu-se)

Of, of, of!... Și tu, jupîne, o să dai de vro ispită!

(Sbierea face trei cruci mari dinaintea bisericii și se depărtează, fără a băga de seamă că i-a căzut o pungă din chimir.)

RĂZVAN

Așa cruci evlavioase, așa față răstignită,
Așa-nchinăciuni plecate, pînă la brîu și mai jos,
Nu făcea nici sfîntul Petre, nici însuși Domnul Hristos!...
Bre! Jupînul ăsta crede că drept la rai o să meargă,
Pe cînd dracii după dînsul cu limba scoasă aleargă!...

(Face cîțiva pași și ridică de jos punga.)

Aoleau! O punguliță!... Ba-i un săculeț cam greu!...
Îi va fi pierdut boierul cel cu zor de Dumnezeu...
Măi, oprește-te, jupîne!... Stăi, jupîne, de m'ascultă!...

SBIEREA

(din afară)

La naiba! Ți-am spus odată că nu-mi place vorba multă!
Un singur pas nu poți face făr' să dai de vr'un calic!...
Fugi! N'am bani! N'am o groșiță! N'am nimic, nimic... nimic!

RĂZVAN

Nimic n'are sărăcuțul! Așa zice!... Prin urmare,
Omul neputînd să piarză tocmai lucrul ce nu-l are,
Punga nu-i a lui. Atuncea... fie dar a cui o vrea,
De vreme ce toată lumea mi se leapădă de ea...

(Numără: unu... cinci... opt...)

Douăzeci, și toți cu găuri! Parc'ar fi să-mi povestească
Cum se dezmierdau, sărmanii, în salba sărbătorească,
Pe-un grumaz de țărăncuță, grăsuliu și răsfățat,
Pîn' ce gheara ciocoimii din carne i-a înhățat!...
De-ar avea banii o limbă, lucrurile ce ne-ar spune
Pe mulți albi i-ai face negri, ca cel mai negru tăciune...
Nu! Eu nu vreau astă pungă!... Și chiar foame de mi-ar fi,
Piinea astfel cumpărată mă tem că m-ar otrăvi!...
Moșule!

TĂNASE

Ce vrei?

RĂZVAN

Jupînul nu ți-a dat lescaie frîntă?
Uite! Eu îți dau o pungă... Scoală, moșule, și cîntă!

TĂNASE

De la un Țigan pomană?

RĂZVAN

Dec! Și totuși pe boier,
De-ți da o scîrbă de-aramă, tu l-ai fi urcat în cer?

TĂNASE

E Român, oricum...

RĂZVAN

Jupanul e Român? Vai, ce ocară!
Te 'nșeli, moșule! El este piatră, lemn, strigoi sau fiară.
Dar numai Român nu-l cheamă, că mult mai Român sunt eu!...
Nu căta că-ți pare searbăd și pîrlit obrazul meu,
Că nici noaptea nu-i bălană, dar pămîntul odihnește;
Că și pîinea de secară este neagră, dar hrănește!
Ș-apoi, moșule, eu unul nu-s Țigan de rînd, mă jur.
Nu, nu, crede-mă. În pieptu-mi bate suflet de vultur.
Măiculița fu Româncă...

TĂNASE

Moldoveancă?

RĂZVAN

Se 'nțelege.

TĂNASE

Moldoveancă? Ce-auz, Doamne! Dar asta-i o fărdelege:
Unde s'a aflat
Că s'a 'mpreunat
Corbi cu turturele
Șerpi cu floricele,
Urși cu căprioare

Și norii cu soare?...
O porumbiță să 'ndure un bărbat cioroi...

RĂZVAN

Taci, măi!
Că simțesc cum intră 'n mine șaptezeci de năbădăi!...
N'atinge țărîna mamei, că nu mai știu ce-o să fie:
Mi se 'ntîmplă multe pozne, cînd sunt cuprins de mînie.
Eu nu-s Țigan... ți-am mai spus-o!... Nu mă mai tot zăpăci!....
Mai pe scurt, na, iată banii!... Pleacă dracului de-aci!

TĂNASE

De la un șerb nu voi cere, nu voi lua niciodată:
Ursita-mi e neferice, dar a ta-i chiar blestemată.
De mi-ar fi să mor de foame, mîna mea n'o voi păta,
Primind milă dintr'o mînă, care... nici ea nu-i a ta!

RĂZVAN

Eu șerb? Dar bată-te focul, mitropolitul Năstase
Nu știi oare că la moartea-i pe toți robii săi iertase?...
Singurul vlădică 'n lume, sau cel puțin la Români,
Care nu voia ca frații să fie slugi și stăpîni,
Fiind tot un os și-o carne... Așa scris-au în diată,
Poruncind să plece slobozi toți Țiganii săi d'odată;
Toți, moșule, pîn' la unul: bărbați, copii și muieri...
S'a spart lanțul! De-atunci, iată, două ierni și două veri
Eu zbor în stînga și 'n dreapta, ca voioasa ciocîrlie
Pe care n'o mai poprește ferecata colivie.

TĂNASE

Ești Țigan pe jumătate, nu ești rob...

RĂZVAN

Asta-i nimic. Mai este ceva. Văzut-ai...

TĂNASE

Ce?

RĂZVAN

Un Țigan grămătic?

TĂNASE

Grămătic? nu!... nu, băiete... N'am văzut, căci nu se vede,
Și chiar de-aș vedea cu ochii, pare-mi-se că n'aș crede.

RĂZVAN

Țiganii sunt tot ce-ți place: șelari, fierari, potcovari...

TĂNASE

Calăi...

RĂZVAN

Adecă, nu-i vorbă, nici călăii nu sunt rari!
Dar grămătic, ba... Ei bine! Numai singur eu supt soare,
Dintre mii de țiğănime, știut-am să 'nvăț scrisoare,
Sîrbească și românească, încît ajunsei de mic
În casa mitropoliei cel mai isteț grămătic...
Grămătic, moșule dragă!... Acuma ia dară banii,
Și te rog a nu mă pune într'un hal cu toți Țiganii...

TĂNASE

Dar acești bani, măi băiete, vor fi un lucru... furat.

RĂZVAN

Așa-i! tocmai! Ai dreptate! Ai vorbit adevărat!
Toți banii din țara noastră poartă, moșule, pe sine
Semnul furilor ce-i pradă, printre lacrimi și suspine.
De la noi, de la opincă, de la omul cel sărman,
Ș'apoi nu vor să ne-arunce în obraz un gologan!
Sburători ce sug în umbră! Javre, moșule, d'acelea
La cari omenească-ti pare numai fața, numai pielea,
Iar sufletul pe dobîndă fu luat dela satan,
Cu tocmeală să se 'ntoarcă mai murdar și mai viclean!...

TĂNASE

Bine, bine spui, băiete!...

(B. P. Hasdeu, *Răzvan și Vidra*, în Id., *Răzvan și Vidra, Poezii, Magnum Etymologicum*, ed. Mircea Eliade, Cugetarea, București, 1944, pp. 27-34)